

## УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ КУРОРТІВ У СТРУКТУРІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

## MANAGEMENT OF THE DEVELOPMENT OF RESORTS IN THE STRUCTURE OF TERRITORIAL COMMUNITIES

**Юхновська Ю.О.**

доктор економічних наук, професор,  
завідувач кафедри менеджменту та туризму,  
Комунальний заклад вищої освіти  
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»  
Запорізької обласної ради

**Куредка Н.М.**

кандидат економічних наук, доцент,  
доцент кафедри менеджменту та туризму,  
Комунальний заклад вищої освіти  
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»  
Запорізької обласної ради

**Yuhnovska Yuliya, Kureda Nina**

Municipal Institution of Higher Education  
«Khortytsia National Educational and Rehabilitational Academy»  
of Zaporizhzhia Regional Council

*Для вивчення сучасних тенденцій у тому числі і сучасних тематик щодо курортів було проведено огляд літератури та досвіду, який традиційно здійснюється з точок зору розкриття різних аспектів галузевої функціональної діяльності лікувально-оздоровчих закладів та туристичних подорожей у певні географічні регіони з метою оздоровлення. У статті розкривається концептуальна позиція авторів щодо поняття курорту, виявляються основні напрями еволюції курортної діяльності з позицій зміни попиту на курортні послуги та їх пропозицій. В управлінні курортами в рамках територіальних громад важливим є розуміння ресурсних можливостей, спеціалізації курортних закладів, масштабів діяльності, вигод для територіальної громади. У зв'язку з цим, застосовуючи доцільні для даного дослідження критерії, виділено види курортів. В дослідженні приведений критеріальний підхід щодо групування курортів переконує, що яка б спеціалізація курортів не була, діяльність їх здійснюється на основі використання перш за все природних лікувальних та оздоровчих та створених ресурсів (матеріально-технічного та технологічного, енергетичного, кадрового забезпечення самих курортних закладів) певної територіальної громади та відмічено такий об'єктивний факт, що природні лікувальні ресурси та території зі сприятливими для оздоровлення умовами нерівномірно розміщені у різних країнах світу. Автори аналізують місце та значення діяльності курортних закладів у структурі туристичної дестинації, яка у свою чергу входить структурним елементом в господарський комплекс територіальної громади. На основі такого структурованого підходу чітко виділено рівні суб'єктності та ореоли реалізації їх інтересів у територіальній громаді, їх спільність та протиріччя. Для обґрунтування управлінських заходів щодо вирішення сучасних проблем та реалізації можливостей розвитку курортів у структурі та за допомогою територіальної громади виділено певні типові напрямки.*

**Ключові слова:** курорти, курортні заклади, територіальна громада, ресурси, інтереси, протиріччя, управління.

*To study modern trends, including modern topics related to resorts, a review of literature and experience was conducted, which is traditionally carried out from the point of view of revealing various aspects of the functional activity of medical and health facilities and tourist trips to certain geographical regions for the purpose of health. The article reveals the conceptual position of the authors regarding the concept of a resort, reveals the main directions of the evolution of resort activity from the standpoint of changes in the demand for resort services and their offers. In the management of resorts within territorial communities, it is important to understand resource capabilities,*

*specialization of resort facilities, scope of activity, benefits for the territorial community. In this regard, using the appropriate criteria for this study, the types of resorts were selected. The criterion-referenced approach to the grouping of resorts presented in the study convinces that, whatever the specialization of the resorts, their activity is carried out on the basis of using, first of all, natural healing and health-giving and created resources (material, technical and technological, energy, personnel support of the resort establishments themselves) of a certain of the territorial community and noted the objective fact that natural healing resources and territories with favorable conditions for healing are unevenly distributed in different countries of the world. The authors analyze the place and significance of the activities of resort establishments in the structure of the tourist destination, which in turn is a structural element in the economic complex of the territorial community. On the basis of such a structured approach, the levels of subjectivity and halos of realization of their interests in the territorial community, their commonality and contradictions are clearly highlighted. In order to justify management measures to solve modern problems and realize the possibilities of development of resorts in the structure and with the help of the territorial community, certain typical directions are highlighted.*

**Keywords:** resorts, resort facilities, territorial community, resources, interests, contradictions, management.

**Постановка проблеми.** Розвиток курортів має давню історію і пройшов багато етапів своєї еволюції, виконуючи важливу функцію у суспільстві – організація умов та ресурсів для виробництва життєво важливих лікувально-реабілітаційних, оздоровчих, відпочинкових послуг для населення. Історично курортна діяльність переросла від чисто медичних до різнонаправлених послуг, які кількісно та якісно наповнюють процеси оздоровлення та відпочинку новими продуктами. Але при цьому незмінним фактом залишається їх розміщення та діяльність на конкретних територіях, які функціонують як адміністративні господарські структури. Останні суб'єктно представлені органами територіального управління, які функціонально пов'язані з територіальними суб'єктами господарювання, у тому числі з курортними закладами. Однак у практиці дослідження тематики щодо управління курортами та територіальних громад здебільшого здійснюється окремо і не пов'язано, що, по-перше, не відповідає дійсності, а, по-друге, не має потрібного наукового осмислення такого реального аспекту управління. Актуальність теми визначається потребою курортів та територіальних громад в отриманні синергетичного ефекту від ефективного поєднання їх систем управління.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Значна частина досліджень (у тому числі і сучасних) тематики щодо курортів традиційно здійснюється з точок зору розкриття різних аспектів галузевої функціональної діяльності лікувально-оздоровчих закладів авторів: S. Masiero [1], Влащенко Н.М. [2; 3]; туристичних подорожей у певні географічні регіони з метою оздоровлення досліджували Mark P. [4], Amrita Pani [5], Куреда Н.М. [6]. Такі підходи скоріше відображають функціональні особливості діяльності саме курортних закладів у географічному регіоні. Але ж курортні заклади працюють у системі господарського комплексу певного територіального адміністративного утворення, де є одними із багатьох споживачів не тільки рекреаційних, а й інших ресурсів територіальних громад, виробниками

своїх товарів і послуг та споживачами продукції інших господарських суб'єктів, виконавцями певних норматив та стандартів діяльності, платниками податків. Часто дослідники не визначають своє розуміння поняття курорту. Все це, на наш погляд, обмежує розкриття сутності та особливості функціонування курортів з позицій їх ролі та значення у соціально-економічних процесах розвитку територіальних громад. Деяко ближче нашому ракурсу дослідження курортів є позиція таких вчених, як Пекка Кауппіла [7], та Зельмарі Кантільон [8], які розглядають розвиток курортів у структурі туристичної дестинації, однак безвідносно до функцій та взаємовпливу менеджменту суб'єктів місцевого самоврядування та господарських суб'єктів.

**Постановка завдання.** Метою дослідження є виявлення особливостей управління розвитком курортів у структурі територіальних громад з врахуванням закономірностей та сучасних особливостей.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Управління процесами господарювання перш за все потребують чіткого розуміння суб'єктності та відповідних ним інтересів, можливостей, доступних та ефективних заходів. Тому визначимо свою концептуальну позицію щодо поняття «курорт», оскільки його сутність визначає роль та особливості функціонування у туристичній дестинації. Так, у північноамериканському англійському трактуванні курорт це – автономна комерційна установа, яка намагається задовольнити більшість потреб відпочиваючих, таких як їжа, напої, плавання, проживання, спорт, розваги та покупки на території. Терміном курорт часто називають готелі, оскільки вони часто є центральною складовою курорту, який пропонує не тільки послуги розміщення, а й низку розважальних і рекреаційних заходів [9]. В британській англійській мові поняття курорту означає місце, куди їдуть відпочивати [10]. Курорт (нім. Kurort від Kur – лікування й Ort – місце) – місце з природними лікувальними засобами (мінеральними джерелами, сприятливим кліматом, лікувальними грязями тощо), де є спеціальні

установи та споруди для лікування й відпочинку хворих. Згідно з Законом України «Про курорти» курорт – освоєна природна територія на землях оздоровчого призначення, що має природні лікувальні ресурси, необхідні для їх експлуатації будівлі та споруди з об'єктами інфраструктури, використовується з метою лікування, медичної реабілітації, профілактики захворювань та для рекреації і підлягає особливій охороні. І доречно надається уточнення щодо відмінності курорту від лікувально-оздоровчої місцевості як природної території з мінеральними та термальними водами, лікувальними грязями, озокеритом, ропою лиманів та озер, кліматичними та іншими природними умовами, сприятливими для лікування, медичної реабілітації та профілактики захворювань [11].

Виходячи з того, що послуги оздоровлення та відпочинку на одній території можуть виробляти та надавати багато закладів одночасно, більш об'єктивною вважаємо точку зору, що курорт це – освоєна природна територія на землях

оздоровчого призначення певної територіальної громади. Такий підхід дозволяє чітко виділити суб'єктність курортів, тобто носіїв інтересів діяльності та управлінських функцій. Ореол діяльності та сила впливу курортів на туристичну сферу та функціонування територіальної громади в цілому залежить від багатьох чинників, зокрема: від наявності (кількості та якості) природних лікувальних та оздоровчих ресурсів; зацікавленості бізнесу в цій діяльності; кадрового забезпечення (у значній мірі за рахунок місцевого населення); розвиненості територіальної, інфраструктури (гостинності, харчування, зв'язку, місцевої та національної транспортної мережі, а також транспортного сполучення із зарубіжними країнами, тощо) (табл. 1).

В управлінні курортами в рамках територіальних громад важливим є розуміння ресурсних можливостей, спеціалізації курортних закладів, масштабів діяльності, вигод для територіальної громади. У зв'язку з цим, застосовуючи доцільні для даного дослідження критерії, можна виділити наступні види курортів (табл. 2).

Таблиця 1

## Місце курортів у структурі територіальної громади

Територіальна громада					
Структурні підрозділи, у тому числі департамент з розвитку туризму та курортів*					
Секторальна галузева структура економіки громади					
Варіанти					
	Сектор галузі А	Сектор галузі В	Туристична дестинація		
1	Сектор галузі А	Сектор галузі В	Сектор галузі С	Сектор галузі D	Курорт
	Підприємства (організації) сектору галузі А	Підприємства (організації) сектору галузі А	Підприємства (організації) сектору галузі А	Підприємства (організації) сектору галузі А	Курортні заклади
2	Сектор галузі А	Сектор галузі В	Сектор галузі С	Курорт	Курорт
	Підприємства (організації) сектору галузі А	Підприємства (організації) сектору галузі А	Підприємства (організації) сектору галузі А	Курортні заклади	Курортні заклади
3	Сектор галузі А	Сектор галузі В	Курорт	Курорт	Курорт
	Підприємства (організації) сектору галузі А	Підприємства (організації) сектору галузі А	Курортні заклади	Курортні заклади	Курортні заклади

\*У залежності від покладених функцій на підрозділ він може мати різні назви

Джерело: сформовано авторами

Таблиця 2

## Типи курортів

Критерій	Тип курорту	Основний ресурс
1	2	3
Географічне розміщення	Приморські, гірські, континентальні	Рекреаційні ресурси територіальних громад
Тривалість курортного періоду	Сезонні, цілорічні	Рекреаційні ресурси територіальних громад
Лікувально-оздоровчі	Бальнеологічні, грязьові, кліматичні та змішані	Лікувальні мінеральні та термальні води, лікувальні грязі (пелоїди), сприятливі для лікування, реабілітація після захворювань, оздоровлення, клімат, ліси, ландшафти територіальної громади

1	2	3
Масштаби задоволення попиту	Місцевого значення державного значення міжнародного значення	Рекреаційні ресурси територіальних громад, країни
Характер продукту	Типовий, особливий «Exluzive Resort», All Inclusive Resorts,	Ресурси певної територіальної громади та інших
Вартісна характеристика	Дорогі «luxury resorts», середнього цінового рівня, дешеві	Доходи споживачів курортних послуг місцевої територіальної громади, інших національних громад чи зарубіжних
Місцезнаходження курорту	У межах територіальної адміністративної одиниці сільській чи міський населений пункт, поза населеним пунктом рекреаційні	Ресурси територіальної громади
Демографічна спеціалізація	Молодіжні, для студентів, для підлітків, для дорослих, сімейні, жіночі курорти	Ресурси територіальної громади

Джерело: сформовано авторами

Приведений критеріальний підхід (табл. 2) щодо групування курортів переконує, що яка б спеціалізація курортів не була, діяльність їх здійснюється на основі використання перш за все природних лікувальних та оздоровчих та створених ресурсів (матеріально-технічного та технологічного, енергетичного, кадрового забезпечення самих курортних закладів) певної територіальної громади. Тут важливо відмітити такий об'єктивний факт, що природні лікувальні ресурси та території зі сприятливими для оздоровлення умовами нерівномірно розміщені у різних країнах світу [11].

Лікувально-оздоровча спеціалізація курортів визначається основними природними лікувальними ресурсами, що використовуються для виробництва відповідних послуг, а саме: на бальнеологічних курортах – лікувальні мінеральні та термальні води; на грязьових курортах – лікувальні грязі, озокерит; на кліматичних – сприятливі для лікування, оздоровлення та відпочинку кліматичні та ландшафтні чинники.

Під впливом об'єктивних природних та різних соціально-економічних факторів відбувається еволюція курортних закладів як і курортних місцевостей. Так, пляжні курорти через зі збільшення розміру, розширення розміщення та інших рекреаційних функцій втрачають свою природну атмосферу та стають все більш урбанізованими. На подорожі до певних туристичних дестинацій з метою оздоровлення суттєво впливають і інші туристичні рекреаційні ресурси, зокрема, наявність природних та антропогенних об'єктів – природно-заповідного фонду; соціально-історичних – архітектурно-історичних пам'яток, тощо. Наявність та активні пропозиції цих рекреаційних туристичних ресурсів. Під цим впливом здебільшого розширилась і в ряді випадків змінилась мета поїздок на курорти у свідомості пересічних громадян, а саме: суто

лікувальні мотиви доповнюються і часто витісняються розважально-відпочинковими.

Ресурси курортних місцевостей часто є унікальними, у більшості випадків вичерпними, невідновлювальними (родовища природних лікувальних ресурсів) або їх відновлення потребуватиме багато часу та коштів (відновлення насаджень, екологічне очищення водойм, територій). Щодо цих та інших ресурсів територіальних громад (води, землі) між господарськими суб'єктами територіальної громади часто виникають протиріччя щодо їх розподілу. І у боротьбі інтересів можуть складатися протиріччя між суб'єктами господарювання, між ними та громадою, вирішення яких не завжди матиме раціональний та перспективний варіант. Наприклад, у територіальних громадах з високою часткою надходжень від діяльності промислових підприємств (значні надходження в місцевий бюджет, багато робочих місць, вища оплата праці) вплив курортних закладів на думку громади щодо збереження та розширення курортних територій на рішення громади може бути низьким. Це при тому, що діяльність промислових підприємств, які працюють у територіальній громаді поблизу курортів, близькість магістральних шляхів створюють реальну загрозу родовищам природних лікувальних ресурсів, забруднюють навколишнє середовище, яке б мало сприяти оздоровленню громадян. Все це не сприяє можливостям розвитку курортів і в результаті низький рівень сервісу, невідповідність цін якості на курортні послуги, недосконала інфраструктура, кращі конкурентні позиції з інших територіальних громад негативно впливають на репутацію курортних закладів промислово орієнтованої територіальної громади. Інша ситуація, коли в умовах обмежених виробничих можливостей у територіальній громаді ринково орієнтований курортний бізнес, прагнучи до зростання економічної вигоди, залучає все більше курортних ресурсів, що часто

приводить до їх нераціонального використання чи виснаження у стратегічному плані. При цьому для виробництва курортних послуг інтенсивно використовуються ще інші ресурси громади, наприклад, комунальної інфраструктури – водо та газопостачання, водовідведення, енергозабезпечення, дороги, кошти забезпечення громадського порядку, тощо.

Приведені у таблиці 1 деякі варіанти розвитку курортів (з різними масштабами діяльності) у структурі туристичної дестинації, яка у свою чергу входить структурним елементом в господарський комплекс територіальної громади, дозволяють виділити наступні рівні суб'єктності та ореоли реалізації їх інтересів у територіальній громаді:

- виконавчі органи місцевої влади, які керуються відповідними законодавчими нормами щодо місцевого самоврядування;

- департаменти місцевих виконавчих органів влади, що опікуються розвитком туризму та курортів (що діють у відповідності до національних та міжнародних стандартів);

- господарські суб'єкти – підприємства, організації, заклади різних галузей економіки і в тому числі курортних закладів, діяльність яких регулюється національним законодавством щодо господарської діяльності, а також туристичної та курортної діяльності.

Кожному з цих рівнів об'єктивно притаманні особливі інтереси та управлінські повноваження:

- менеджмент територіальної громади виконуючі функції планування населених місць, організації діяльності підприємств комунальної власності та загальної інфраструктури (транспорт, комунікації, газо-, водо- і електропостачання, очисних споруд, установ зв'язку, освіти, охорони здоров'я, культури, дозвілля, тощо). В цілому органи місцевого самоврядування формують та реалізують управлінські заходи щодо ефективного використання природних, трудових і фінансових ресурсів територіальної громади, забезпечення балансів грошових доходів і видатків, необхідних для ефективного соціально-економічного та культурного розвитку сіл, селищ, міст;

- структурний підрозділ виконавчого органу місцевої влади, що опікується розвитком туризму та курортів, здійснює методичну, статистичну та координаційну функції, організовує розробку стратегії розвитку туризму та курортів у територіальній громаді.

- як суб'єкт господарювання курортний заклад у загальному орієнтується на отримання прибутку від бізнесу, хоча у відповідності до ринкової ситуації можуть використовуватись і інші маркетингові цілі (наприклад, встановлення низьких цін задля досягнення конкурентних переваг, проникнення нового продукту на ринок курортних послуг, тощо).

Разом з відокремленістю інтересів приведених рівнів суб'єктів у процесі ринкової діяльності складається певна їх спільність та потреба в координації управлінських заходів, бо

вони є в значній мірі постачальниками клієнтів один одному та замовниками продукції; учасниками менеджменту своїх сегментів у спільному балансі ресурсів територіальної громади та формування конкурентних переваг діяльності суб'єктів господарювання територіальної громади у порівнянні з іншими, у тому числі зарубіжних держав, тощо. Для обґрунтування управлінських заходів щодо вирішення проблем та реалізації можливостей розвитку курортів у структурі та за допомогою територіальної громади можна виділити наступні напрямки:

- проблеми раціоналізації використання природних ресурсів у територіальній громаді;

- вплив рівня розвитку курорту на можливість працевлаштування місцевих жителів;

- проблема сезонної діяльності курортних закладів;

- перспективи житлово-комунального господарства територіальної громади;

- взаємозв'язок територіальної комунальної, туристичної та курортної інфраструктури, проблеми модернізації;

- збалансування міжгалузевих інтересів щодо розміщення курортних, житлових, соціальних, інженерно-транспортних, комунальних та інших об'єктів;

- негативні наслідки діяльності для екології громади, санітарно-епідеміологічних умов туристично-рекреаційних територій;

- «тінізація» діяльності у секторі надання туристичних та рекреаційних послуг;

- проблеми та можливості обслуговування (у тому числі курортного) внутрішнього та в'їзного туризму у територіальній громаді;

- пропускну здатність рекреаційного господарства територіальної громади;

- фінансові можливості та оптимізація використання коштів територіальної громади, залучення інвестицій.

**Висновки.** Узагальнюючи результати проведеного дослідження можна зробити наступні акценти для формування управлінських заходів щодо розвитку курортів у структурі територіальних громад. Курорти, як територія з природними та створеними лікувально-оздоровчими ресурсами, де працюють курортні заклади різної спеціалізації, об'єктивно є складовою частиною певної територіальної громади та її туристичної дестинації. Курортні послуги виробляються на основі використання особливих, часто унікальних природних та створених лікувальних та сприятливих для оздоровлення громадян ресурсів, що знаходяться у туристичних дестинаціях певних територіальних громад. Це не тільки виділяє територіальну громаду з поміж інших і дозволяє отримати вигоди як на національному так і на міжнародному рівнях, а і потребує раціонального використання такого роду ресурсів. Територіальна організація діяльності курортних закладів пов'язана з використанням не тільки лікувально-оздоровчих ресурсів, а й інших ресурсів територіальної

громади, її інфраструктури; реалізацію створених послуг і тим самим включення у систему взаємодії з різними, але просторово взаємозалежністю суб'єктів господарювання та територіального управління. Під час такої взаємодії виражаються інтереси усіх учасників соціально-економічних процесів у територіальній громаді, будучи

особливими, співпадаючими або вступаючими у певні протиріччя. Курортна діяльність є видом господарської діяльності і тому об'єктивно впливає на розвиток економіки територіальної громади через попит на ресурси, робочу силу, пропозицію лікувально-оздоровчих послуг, сплату податків, залучення інвестицій, тощо.

#### БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Masiero S. Health resort medicine can be a suitable setting to recover. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s00484-020-01947-4>
2. Проектування курортних і рекреаційних територій. URL: <https://kurort.gov.ua/poslugy/proyektuvannya-kurortnyh-i-rekreacijnyh-terytorij/>
3. Влащенко Н.М. Управління курортами: навч. посібник. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. 226 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/287725594.pdf>
4. Mark P. Hampton, Raoul Bianchi, Julia Jeyacheya. Dynamics of coastal tourism: drivers of spatial change in South-East Asia. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/sjtg.12512>
5. Amrita Pani, Biswajit Das. Role of Hotels and Resorts to Promote Ancient Ayurveda through Health Tourism: A Special Reference to Odisha. URL: <https://typeset.io/papers/role-of-hotels-and-resorts-to-promote-ancient-ayurveda-5db7nqbl27>
6. Куреда Н.М. Тренди розвитку лікувально-оздоровчого туризму. Розвиток туристичних трендів: практика країн світу та України : монографія / під ред. докт. екон. наук, доц. Ю.О. Юхновської. Запоріжжя : Хортицька національна академія, 2023. С. 163–198. 400 с.
7. Pekka Kauppi. Development process of resorts and their role in regional development at the local level: Case studies of Levi, Ruka, Saariselkä and Ylläs. URL: [https://www.researchgate.net/publication/285934117\\_Development\\_process\\_of\\_resorts\\_and\\_their\\_role\\_in\\_regional\\_development\\_at\\_the\\_local\\_level\\_Case\\_studies\\_of\\_Levi\\_Ruka\\_Saariselka\\_and\\_Yllas](https://www.researchgate.net/publication/285934117_Development_process_of_resorts_and_their_role_in_regional_development_at_the_local_level_Case_studies_of_Levi_Ruka_Saariselka_and_Yllas)
8. Cantillon Zelmari A. Resort Spatiality: Reimagining Sites of Mass Tourism. URL: <https://research-repository.griffith.edu.au/handle/10072/367163>
9. RESORT. English meaning – Cambridge Dictionary Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/resort>
10. RESORT. Definition & Usage Examples. URL: <https://www.dictionary.com>
11. Закон України Про курорти. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T002026?an=261>
12. Resort Concept 810 Best Resort Concept ideas Pinterest <https://www.pinterest.com/longmancute/resort-concept/> concept of "resort" May 19, 2023.

#### REFERENCES:

1. Masiero S. Health resort medicine can be a suitable setting to recover. Available at: <https://link.springer.com/article/10.1007/s00484-020-01947-4>
2. Designing resort and recreational areas. Available at: <https://kurort.gov.ua/poslugy/proyektuvannya-kurortnyh-i-rekreacijnyh-terytorij/> (in Ukrainian)
3. Vlashenko N. M. (2019) *Management of resorts: teaching. manual* [Upravlinnja kurortamy: navch. posibnyk]. Kharkiv. nac. un-t misjk. ghosp-va im. O. M. Beketova. Kharkiv: KhNUMGh im. O. M. Beketova, 226 p (in Ukrainian)
4. Mark P. Hampton, Raoul Bianchi, Julia Jeyacheya. Dynamics of coastal tourism: drivers of spatial change in South-East Asia. Available at: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/sjtg.12512>
5. Amrita Pani, Biswajit Das. Role of Hotels and Resorts to Promote Ancient Ayurveda through Health Tourism: A Special Reference to Odisha. Available at: <https://typeset.io/papers/role-of-hotels-and-resorts-to-promote-ancient-ayurveda-5db7nqbl27>.
6. Kureda N. M. (2023) *Trendy rozvytku likuvaljno-ozdorovchogho turyzmu* [Trends in the development of medical tourism]. Rozvytok turystychnykh trendiv: praktyka krajiny svitu ta Ukrainy: monoghracija / Pid red. dokt. ekon. nauk, doc. Ju.O. Jukhnovskojji. Zaporizhzhia: Khortytsk National Academy, pp. 163–198. 400 p. (in Ukrainian)
7. Pekka Kauppi. Development process of resorts and their role in regional development at the local level: Case studies of Levi, Ruka, Saariselkä and Ylläs. Available at: [https://www.researchgate.net/publication/285934117\\_Development\\_process\\_of\\_resorts\\_and\\_their\\_role\\_in\\_regional\\_development\\_at\\_the\\_local\\_level\\_Case\\_studies\\_of\\_Levi\\_Ruka\\_Saariselka\\_and\\_Yllas](https://www.researchgate.net/publication/285934117_Development_process_of_resorts_and_their_role_in_regional_development_at_the_local_level_Case_studies_of_Levi_Ruka_Saariselka_and_Yllas)
8. Cantillon Zelmari A. Resort Spatiality: Reimagining Sites of Mass Tourism. Available at: <https://research-repository.griffith.edu.au/handle/10072/367163>
9. RESORT. English meaning – Cambridge Dictionary Cambridge Dictionary. Retrieved from: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/resort>
10. 10.RESORT Definition & Usage Examples. Available at: <https://www.dictionary.com>
11. Zakon Ukrainy «Pro kurorty» [The Law of Ukraine «On Resorts»]. Available at: <https://ips.ligazakon.net/document/T002026?an=261>
12. Resort Concept 810 Best Resort Concept ideas Pinterest <https://www.pinterest.com/longmancute/resort-concept/> concept of "resort" May 19, 2023.